

aylık dergi

diyanet

avrupa

15 Temmuz - 15 Ağustos 2003 / Sayı:52

ISSN: 1302-3225 Diyanet Avrupa Aylık Dergi

YABANCILARLA
EVLİLİK

KÜLTÜRÜMÜZDE
BEREKET

MİLLET KAVRAMI VE
TARİH ŞUURU

EŞREFOĞLU
RÛMÎ

BAŞYAZI

Prof. Dr. Ali Bardakoglu 1

EDİTÖRDEN

Yaşar Çolak.....4

SÖYLEŞİ

Devlet Bakanı Prof. Dr. Mehmet Aydın ile Söyleşi
Hafsa Fidan 5

GÜNDEM

Dinî, Hukukî ve Sosyal Boyutuyla Aile ve Evlilik
Dr. İbrahim Paçacı 10
Yabancılarla Evlilik
Süleyman İskender.....14
Avrupa'daki Vatandaşlarımızın Yaptıkları Evlilikler
Dr. M. Fevzi Hamurcu.....19

DİN DÜŞÜNCE YORUM

Kültürümüzde Bereket
Dr. Ömer Menekşe 25

DİN VE SOSYAL HAYAT

Üç Aylar ve Regaib Kandili
Bahattin Akbaş.....27
Avrupa'da Dinlerin Konumu ve Türkler
Doç. Dr. Talip Küçükcan 29
Onlardan Dinlediklerim
İbrahim Karaca 31
DİTİB Bremen Mevlana Camii
Muhammet Ersu 32

AİLE

Çocuğa Güzel İsim Koyma
Dr. Hüseyin Çeliker 36

TARİHİMİZDEN

Millet Kavramı ve Tarih Şuuru
Prof. Dr. Mustafa Kafalı.....39

DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULUNDAN

Kur'an'da Beş Vakit Namaz var mı?
Doç. Dr. İsmail Karagöz.....41

KİTAPLIK

Mehmet Erdoğan 46

PORTRE

Eşrefoğlu Rûmî
Prof. Dr. Mustafa Kara 48

HABERLER

.....49

BULMACA

Ali Duran Demircioğlu 64

NAKİŞ NAKİŞ KAINAT

Hayati Otyakmaz 64

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Yaşar ÇOLAK /ycolak@diyanet.gov.tr

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Abdülbaki İŞCAN

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR (Dön. Ser. İşl. Müd.)

Yayına Hazırlayan
Sedat MEMİŞ - Dr. M. Fevzi HAMURCU

Tashih
Sait ŞAN

Haber ve Fotoğraf
Ahmet ARSLAN - Ali YILDIRIM
Abdurrahman ÇAKIR - Hamit KURT

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Dizgi
Hasan YILDIRIM-Latif KÖSE-Rıdvan P. YEDEKÇİ

Yurtdışı Yıllık Abonelik Şartları: A.B.Ülkeleri 24 Euro, İsveç, Danimarka 200 Kron, İsviçre 36 Frank. Diğer ülkeler için Euro esas alınacaktır. Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası Ankara Akay Şubesindeki 112807 Nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir yazının Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü Eskişehir Yolu 9. km Çankaya / Ankara adresine gönderilmesi

Temsilcilikler

Yurtiçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri

Yurtdışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,

Din Hizmetleri Ataşelikleri

İdare Yeri: Eskişehir Yolu 9. km

Çankaya / ANKARA

Tel: (0312) 295 73 06 Fax: (0312) 284 72 88

Abone İşleri : Tel: (0312) 295 72 01-02

Fax: (0312) 285 18 54

Email: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Tasarım, Renk Ayrım, Film Çıkış, Baskı, Cilt

ÖZGÜN Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
Ankara Polatlı Karayolu 52. km. Nur-
lu Mevkii Temelli Beldesi
Polatlı / ANKARA

Tel: (0 312) 645 19 10 – Faks: (0 312) 645 19 19

5 | DEVLET BAKANI PROF. DR. MEHMET AYDIN İLE SÖYLEŞİ

“Bazı konularda hem aile düzeyinde hem toplum düzeyinde eğer bir yerde torpil geçilecekse, bu kesinlikle kız çocukları için olmalı. Bu, adaletsizlik değildir.”

DİNÎ, HUKUKÎ VE SOSYAL BOYUTUYLA AİLE VE EVLİLİK

Ailenin Sosyal Fonksiyonu ve Evlilik

Toplumun çekirdeği ve en temel birimi olan aile, en eski sosyal müesseselerden biridir. İlk insan Hz. Adem ve eşi Hz. Havva'nın yaratılışı ile oluşmuş ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

İnsanlık tarihinin en eski müessesesi olmakla birlikte aile, her toplumda ve bütün çağlarda geçerli bir kurum olmuştur ve olmaya da devam edecektir. Zira bu müessese, insanlık için başka yollardan ulaşılamayacak amaçlara hizmet etmektedir. Ailenin en önemli ve belki de en başta gelen fonksiyonu, insan neslinin devamına hizmet etmek; buna ek olarak da, dünyaya gelen çocukların beden, zihin ve ahlak bakımından sağlıklı ve dengeli yetişmelerinde rol almak su-

retiyle, insanlığın her bakımdan gelişmesine katkı sağlamaktır. Zira insanın fizyolojik, ruhsal, zihinsel ve ahlâkî gelişmesi ancak, kadın ve erkeğin sürekli birlikte yaşamaları, böylece uzun yıllar bakıma muhtaç yaratılan çocuklarını beslemeleri, her türlü tehlikeden korumaları, eğitmeleri, diğer maddî ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılamaya birlikte çalışmalarıyla mümkündür.⁽¹⁾

“İnsanlık için ve toplum hayatında bu kadar önemli ve vazgeçilmez bir kurum olan aileye dinimizde de özel bir yer verilmiş; aile konusunda düzenleyici ilke ve hükümler getirilmiştir.”

Toplumun varlığının devam etmesinde önemli görevleri yüklenen aile müessesesi, dîni değer ve yaşayışın korunmasında, millî varlık ve benliğin muhafazasında, geliştirilip devr ettirilmesinde ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli rol üstlenmektedir. Aile, fertler için hem dış çevrenin olumsuz şartlarından koruyucu, hem de eğitici ve yönlendirici ilk ocak hü-

viyetini taşımaktadır. Eğitimciler, aileyi ilk ve en etkili eğitim kurumu olarak kabul etmektedirler.

Ailenin bu fonksiyonu yalnız içe dönük bir faaliyet olmayıp, genel olarak toplumsal ve ahlâkî hayata da yansımaktadır. Şöyle ki, çocuğun, fizikî olarak gelişmesi için gereken uzun süreli bakımı yanında, toplumun, din ve hukuk gibi kurumların ileride kendisinden beklediklerini kazanması ancak aile tarafından sağlanabilir. Başka bir ifade ile çocukların ruh ve beden sağlığı içinde doğup büyümesi, kişilik ve ahlâk eğitimi, sosyalleştirilmesi ailesiz mümkün olmamaktadır. Bütün bunların yanında aile, insanın verimliliği, mutluluğu, ruh ve beden sağlığını koruması için vazgeçilmez bir kurumdur.⁽²⁾ Kur'an-ı Kerim'de, "Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de, O'nun varlığının ve kudretinin delillerindedir. Şüphesiz bunda, düşünen bir topluluk için ibretler vardır"⁽³⁾ buyurulmaktadır.

İnsanlık için ve toplum hayatında bu kadar önemli ve vazgeçilmez bir kurum olan aileye dinimizde de özel bir yer verilmiş; aile konusunda düzenleyici ilke ve hükümler getirilmiştir. Fakihler de bu hükümlerden hareketle, yaşadıkları toplumu da göz önünde bulundurarak, aile hukuku konusunda kurallar oluşturmuşlardır.

Ailenin meşru bir şekilde oluşması için evlilik zorunludur; yeni bir aile, ancak sahih bir nikâhla oluşur. Nikâh ise, erkek ile kadının birlikte yaşama ve karşılıklı yardımlaşmalarına imkân veren ve taraflara karşılıklı hak ve ödevler yükleyen bir sözleşmedir.⁽⁴⁾ Eşlerin meşru olarak birleşmesine imkân veren sahih bir nikâh, şahitler huzurunda ev-

lenme ehliyetine sahip ve aralarında evlenmelerine dinî açıdan bir engel bulunmayan kadın ile erkeğin hür iradeleriyle yapmış oldukları irade beyanlarıyla vücut bulur. Bu nikâh akdinin gizli değil, kendi ailesi ve yakın çevresinin bilgisi dahilinde yapılması gerekir. Nikâh, medenî bir sözleşme olduğu için, evliliğin hukukî boyutunun bulunması yanında, dinî boyutu da bulunmaktadır.

Evliliğin Dinî Boyutu

Evlilik akdi, medenî bir akit olmakla birlikte, kendisinde dinî ve dünyevî yararlar bulunduğu için ibadet anlamı da taşımaktadır. Neslin muhafazası, kişiyi haramdan koruması, huzur içinde ibadet etmesini sağlama gibi faydaları bulunduğu için evlenmek bir tür ibadet olarak kabul edilmiş ve teşvik edilmiştir.⁽⁵⁾ Evlenmeyip kendisini ibadete adanmak isteyen bir takım sahabîye Hz. Peygamber, "Allâh'a yemin ederim ki, sizin en çok Allâh'tan korkanız ve müttakinizim; fakat ben, oruç da tutarım, iftar da ederim; geceleri namaz da kılarım, uyurum da ve ben evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir"⁽⁶⁾ demiştir.

Kur'an-ı Kerim'de de, "İçinizden bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allâh onları lütfu ile zenginleştirir. Allah lütfu bol olan, bilendir"⁽⁷⁾ buyurulmak suretiyle, ekonomik kaygıya düşülmeksizin bekarların evlendirilmeleri tavsiye edilmiştir. Rasûlulâh da; Allâh'ın, kendi yolunda cihat eden kişiye, hürriyetini kazanmak için çalışan köleye ve iffetini korumak için evlenene yardım etmeyi taahhüt ettiğini bildirmiştir.⁽⁸⁾ Kur'an ve sünnetteki bu tavsiyeler, evliliğin normal şartlarda mendup/sünnet olduğunu göstermektedir. Zaten Hz. Peygamber de bunu açıkça ifade

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de, O'nun varlığının ve kudretinin delillerindedir. Şüphesiz bunda, düşünen bir topluluk için ibretler vardır"⁽³⁾ buyurulmaktadır.

ederek; "Nikâh benim sünnetimdir, sünnetimle amel etmeyen, benden değildir. Evlenin çoğalın, ben diğer ümmetlere sizin çokluğunuzla övüneceğim."⁽⁹⁾ buyurmuştur. Başka bir hadisinde de, "Dört şey peygamberlerin sünnetlerindedir; utanma duygusu, güzel kokular sürmek, diş temizliği ve evlenmek"⁽¹⁰⁾ demekle, evlenmenin bütün peygamberlerin sünneti olduğunu açıklamıştır. Bu nedenle genellikle normal şartlarda evlilik mendup olarak kabul edilmiştir.⁽¹¹⁾

Evlilik sünnet olmakla birlikte, tamamen terk edilmesi neslin kesilmesine yol açacağından, bütünüyle terk edilmesi caiz değildir. Bu bağlamda evliliğe kifâet vacip de denebilir.⁽¹²⁾ Zira, İslâmî hükümlerin gerçekleştirmeyi hedeflediği ana gayelerden biri de neslin muhafazasıdır. Neslin varlığı ve korunması için de, evlilik meşru kılınmış, zina, iffete iftira, kürtaj yasaklanmıştır.⁽¹³⁾

Bunun yanında, evlenmediği takdirde gayri meşru ilişkiye gireceğinden korkan kişinin evlenmesi vaciptir/zorunludur.⁽¹⁴⁾ İslâm dini zinayı kesin olarak yasaklamıştır. Kur'an-ı Kerim'de, "Zinâyâ yaklaşmayın, çünkü o bir hayasızlıktır. O ne kötü bir yoldur"⁽¹⁵⁾ buyurulmaktadır. Ayetlerden de anlaşıldığı gibi, Kur'an'da sadece zina değil zinaya götüren sebepler de yasaklanmıştır. Bu nedenle, evlenmediği takdirde zinaya düşeceğinden korkan kişinin evlenmesi vaciptir. Hz. Peygamber, "Gücü yeten evlensin; zira evlilik, gözü harama bakmaktan, kişiyi zinaya düşmekten korur. Evlenmeye gücü yetmeyen ise oruç tutsun; çünkü oruç koruyucudur"⁽¹⁶⁾ buyurmuştur.

Buna karşılık eş olarak vazifesini yerine getiremeyecek kişilerin, özellikle kadının, evlilik hukukundan doğan haklarına riayet edemeyecek olan erkeklerin evlenmeleri ise mekruhtur; hatta zulmetmesi kesin olan durumlarda evlilik haramdır.⁽¹⁷⁾ Zira evlilik, kişiyi haramdan korumak, huzurlu ibadet etmek, çocuk yetiştirmek gibi yararları sağlamak için meşru kılınmıştır. Vazifelerin yerine getirilmeyip, eşe zulmedilmesi ise, beklenen bu yararları yok ettiği gibi, haramı irtikap etmektir.

Evliliğin Hukukî Boyutu

Erkek ile kadının birlikte yaşama ve karşılıklı yardımlaşmalarına imkân veren ve taraflara karşılıklı hak ve ödevler yükleyen bir sözleşme olması bakımından nikâh bir hukukî işlemdir.

Evliliğin hukukî boyutunun daha iyi bir şekle ortaya konabilmesi için, evliliğin hukukî sonucunun belirtilmesinde yarar vardır. Şartlarına uyularak gerçekleşen evlilik, İslâm'da, aile hukukusunda yalnız eşler arasındaki ilişkiler düzenlemekle kalmamış, ebeveyn ile çocuklar ve yakın akrabalar arasındaki karşılıklı ahlâkî, manevî ve hukukî ilişkileri de düzenlenmiştir. Genel olarak evliliğin sonuçları şunlardır:

...Hz. Peygamber de bunu açıkça ifade ederek; "Nikâh benim sünnetimdir, sünnetimle amel etmeyen benden değildir. Evlenin çoğalın, ben diğer ümmetlere sizin çokluğunuzla övüneceğim"...

a) Dinin izin verdiği ölçüde eşlerin birbirlerinden istedikleri helal hâle gelmek için İslâm'a göre evlilik dışı cinsel ilişki, kesin olarak yasaklanmıştır. Cinsel tatmin için tek yol evlilik olarak belirlenmiştir. Kur'an-ı Kerim'de, "Onlar, eşleri ve cariye dışında mahrem yerlerini her şeyden korurlar. Doğrusu bunlar yasaklanmaz" buyurulmaktadır.⁽¹⁸⁾

b) Hürmet-i Musahare: İslâm'da evlilik sebebiyle meydana gelen hısımlıktan dolayı evlenme engeli demektir. İslâm dininde, bu evlilik engelleri iki ana grupta incelenebilir: Süretili engeller ve geçici engeller. Üvey anne ve baba, nineler, gelinler, kayınvalide, eşin nineleri, kızlar ve eşin torunlarıyla evlenmek ebedî olarak yasaklanmıştır. Ancak, üvey kızlarla ve üvey torunlarla evliliğin haram olması için, anneleriyle de nikâhlanmak yeterli olmayıp, zifafın da gerçekleşmesi gerekir. Eşlerin kardeşleri, teyze, ve yeğenleriyle evlenmek ise, geçici olarak yasaklanmıştır. Eşinden ayrılmadıkça veya eş vefat etmedikçe bunlarla evlenemez.

c) Nesep: Evlilik ile, doğacak çocukların nesepi bu çiftten sabit olur. Hz. Peygamber, çocuğun nesebinin evli çiftlerden sabit olacağını haber vermiştir.⁽¹⁹⁾

d) Miras: Evlilikle eşler birbirlerine mirasçı olurlar. Kur'an'da, "Karılarınızın çocukları yoksa - ettikleri vasiyetten veya borçtan arta kalanın- bıraktıklarının yarısı sizindir; çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Sizin çocuğunuz yoksa -ettiğiniz vasiyet veya borç çıktıktan sonra- bıraktıklarınızın dörtte biri karılarınızdır; çocuğunuz varsa, bıraktıklarınızın sekizde biri onlarıdır"⁽²⁰⁾ buyurulmaktadır.

e) Mehir: Erkeğin evlenirken eşine verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para veya mala mehir denir. Kur'an-ı Kerim'de, evlenen erkeğin kadına mehir vermek zorunda olduğu ve bunu zorla geri almasının caiz olmadığı bildirilmektedir.⁽²¹⁾ Hanefilere göre mehir, nikâhın sonuçlarından biridir. Bu nedenle nikâh esnasında belirlenmemiş olsa, hatta nikâh esnasında verilmeyeceği şart koşulsu bile evlenen kadın mehre hak kazanır.

f) Nafaka: Kişinin bakmakla yükümlü olduğu şahısların, sosyal seviyesine göre normal bir hayat sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyduğu ve mükellefin de temin ile yükümlü bulunduğu şeylerin tümüne denir. Buna göre mükellef, bakmakla yükümlü olduğu kişinin yiyecek, giyecek, mesken, tedavi masrafları, ayrıca gerektiğinde hizmetçisini karşılamakla yükümlüdür.

İslâm dini, erkeğe, eşinin temel ihtiyaçlarını mâkul ve normal ölçülerde karşılama ve giderme görev ve sorumluluğunu yüklemiştir. Bu, evlilik akdinden doğan bir sorumluluk olup, kadının zengin veya fakir olması, Müslüman veya gayr-i müslim olmasının bunda etkisi yoktur.⁽²²⁾ Eşlerin dışında, çocuğun nafakası da babaya aittir. Kur'an'da çocukların ve annelerinin nafakalarının normal ölçülerde karşılanmasının babaya âit bir görev olduğuna işaret edilmektedir.⁽²³⁾

Sonuç

Evlenmenin bünyesindeki özellikler, onun meydana gelişinde ve devamında tam bir açıklık ve kesinlik olmasını zorunlu kılmaktadır. Zira, ancak böyle olması hâlinde, evlilikle taraflar üzerine terettüp eden sorumluluk ve hakların hukukî yollarla ifası ve icrası mümkün olabilmekte, nesep ve buna bağlı olarak da miras meseleleri isabetle çözülebilmektedir. Bu nedenle, evliliklerin mutlaka resmî merciler tarafından tescil edilmesi gerekir. Bundan kaçınmak, dinî ve hu-

kukî sorumluluk getirir.

Diğer taraftan aile ve evlilik, ciddi bir müessesedir. Rasûlullah (a.s.) üç şeyin ciddi olduğunu ve bunlarda şaka olmayacağını bildirmiş ve evlilik ile boşanmayı bunlar arasında saymıştır.⁽²⁴⁾ Bu nedenle bir kimsenin dünyevî bir takım menfaatlara ulaşmak için nikâhı suiistimal etmesi doğru bir davranış değildir.

1- Bk. Engin Gençtan, Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar, s. 93-97; Mustafa Çağrı, İslâm Düşüncesinde Aile Ahlakı, (Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi), I/344.

2- Bk. Baltacıoğlu, Sosyoloji, s. 298-299; Çağrı, İslâm Düşüncesinde Aile Ahlakı, (Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi), I/344-345; Karaman, İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri, III/319-320.

3- Rûm, 21.

4- Ebû Zehra, el-Ahvâlû's-Şahsiyye, 17; Sibâi, el-Ahvâlû's-Şahsiyye, I/33-34; Karaman, Mukayeseli İslâm Hukuku, I/233; Aktan, İslâm Aile Hukuku (Sosyo Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi) II/398.

5- İbn Hümâm, Fethu'l-Kadir, III/184; Babertî, İnâye, III/184-185.

6- Buhârî, Nikâh, 1, (4675); Müslim, Nikâh, 1, (2487); Nesâî, Nikâh, 4, (3165).

7- Nur, 32.

8- Tirmizî, Fedâilü'l-Cihad, 20, (1579); Nesâî, Nikâh, 5, (3166); İbn Mâce, Ahkam, 96, (2509).

9- İbn Mâce, Nikâh, 1, (1836).

10- Tirmizî, Nikâh, 1, (1000).

11- Kâsânî, Bedâi', II/228-229; İbn Kudâme, el-Muğnî, VII/334-335; İbn Rüşd, Bidayetü'l-Müctehid, II/2; Ebû Zehra, el-Ahvâlû's-Şahsiyye, 23-24.

12- Kâsânî, Bedâi', II/228-229.

13- Ebû Zehra, İslâm Hukuku Metodolojisi, 314-315; Zeydan, Fıkıh Usulü, 493-495.

14- Kâsânî, Bedâi', II/229; İbn Hümâm, Fethu'l-Kadir, III/187-189; İbn Kudâme, el-Muğnî, VII/334; İbn Kudâme, eş-Şerhu'l-Kebir, VII/335; İbn Rüşd, Bidayetü'l-Müctehid, II/2.

15- İsrâ, 32.

16- Buhârî, Savm, 10, (1772), Nikâh, 2-3, (4677-4678); Müslim, Nikâh, 1, (2485-2486); Tirmizî, Nikâh, 1, (1001).

17- İbn Hümâm, Fethu'l-Kadir, III/187; Şirbînî, Muğnî'l-Muh-tâc, III/126; İbn Rüşd, Bidayetü'l-Müctehid, II/2; Ebû Zehra, el-Ahvâlû's-Şahsiyye, 22-23.

18- Mü'minûn, 5-6.

19- Buhârî, Ferâiz, 18, (6252-6253); Müslim, Radâ', 10, (2645-2646); Tirmizî, Radâ', 8, (1077); Ebû Dâvûd, Talâk, 34, (1935-1937).

20- Nisa, 12.

21- Bakara, 237, 241; Nisâ, 4, 20, 24, 25; Mâide, 5.

22- Bk. Talak, 7; Nisa, 19.

23- Bakara, 233.

24- Ebû Dâvûd, Talak, 9 (2194); Tirmizî, Talak, 9 (1184).